

Nr 20.

Ankom till riksdagens kansli den 24 mars 1931 kl. 11 f. m.

*Utlåtande i anledning av väckt motion angående faderskapsbevisning
medelst blodundersökning.*

Uti en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 188, vilken behandlats av första lagutskottet, har herr *Flyg* yrkat, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om sakkunnig utredning och förslag till sådan ändring av gällande lag, »att blodprov vid fastställande av faderskap får en preciserad, berättigad och tillfredsställande ställning i rättsskipningens tjänst».

Beträffande de skäl, motionären anfört till stöd för sin hemställan, hänvisar utskottet till motionen.

På grund av stadgandet i 26 § i lagen den 14 juni 1917 om barn utom äkten-^{1917 års lag om barn utom äkten-}skap skall, därest det i mål om fastställande av faderskap till barn utom äkten-^{skap.}skap varder utrett, att svaranden haft samlag med modern å tid, då barnet kan hava avlats, svaranden anses såsom fader, där ej uppenbart är, att barnet ej avlats vid det samlag. Jämlikt 25 § i lagen skall rätten i mål av detta slag sörja för fullständig utredning, särskilt beträffande den tid, då uppgivet samlag ägt rum, och de omständigheter, som kunna vara av betydelse för bedömande, huruvida barnet kan vara avlat vid det samlag, och äger rätten för utrednings vinnande införskaffa erforderlig bevisning. Förekommer anledning därtill att svaranden haft samlag med modern å tid, då barnet kan hava avlats, äger rätten enligt stadgande i 27 § förelägga antingen modern att med ed bekräfta eller svaranden att med ed förneka, att sådant samlag ägt rum. Föreläggandet skall givas den, åt vilken med hänsyn till samtliga omständigheter i målet eden finnes kunna med största trygghet anföras.

Enligt 1 § i lagen den 14 juni 1917 om äktenskaplig börd har barn, som ^{1917 års lag om äkten-}födes under äktenskap eller å sådan tid efter dess upplösning, att det kan vara ^{skaplig börd.}avlat dessförinnan, äktenskaplig börd, där ej i den ordning lagen föreskriver barnet förklaras icke hava sådan börd. Talan därom kan föras antingen av mannen eller dennes arvingar (2 och 3 §§) eller ock av barnet eller dess förmyndare (5 §). Jämlikt 7 § må sådan talan icke bifallas, med mindre det visas, att barnet icke kan vara avlat av mannen; dock må, ändå att sådan bevisning ej förebragts, talan, som föres av mannen själv, bifallas, om utredningen giver vid handen, att barnet är avlat före äktenskapet eller under det makarna enligt domstols beslut levat åtskilda, samt det ej göres sannolikt att

makarna haft samlag med varandra å tid, då barnet kan vara avlat. Enligt 6 § har rätten att sörja för fullständig utredning och äger rätten för sådant ändamål införskaffa erforderlig bevisning. Modern skall höras i målet, där det kan ske. I 8 § föreskrives slutligen, att därest efter det barn blivit utom äktenskap fött, dess föräldrar ingå äktenskap med varandra, barnet erhåller äktenskaplig börd; och gäller för sådant fall angående fastställande av faderskapet vad i lag om barn utom äktenskap är stadgat.

Lagbered-
ningen 1915.

Till motivering av 26 § i lagen om barn utom äktenskap anförde lagberedningen i sitt den 30 november 1915 avgivna betänkande bland annat:

Ett direkt bevis för att ett visst samlag varit befruktande kan ej åstadkommas. Man måste nöja sig med de slutsatser, till vilka man på indirekt väg kan komma. Erfarenheten har lärt, att tiden för det mänskliga havandeskapet väl varierar i olika fall men att man dock med utgångspunkt från tiden för barnets födelse kan bestämma en viss tidsperiod, under vilken avlelsen måste hava ägt rum (konceptionstiden). Den man, som under denna tid haft samlag med modern, kan vara fader till barnet, så vida icke sådan möjlighet av särskilda grunder är utesluten. Men för att full visshet om hans faderskap skulle vinnas, borde det styrkas, att icke någon annan man under samma tid haft samlag med modern. En sådan bevisning kan emellertid i regeln kvinnan ej åstadkomma. Så vida ej faderskapstalan skall göras omöjlig, kan fordran på dylik bevisning därför ej uppställas. Man måste nöja sig med större eller mindre sannolikhet. Faderskapsbevisningen underlättas därför i de flesta länders lagstiftningar genom särskilda regler, som i det väsentliga hava karaktären av presumtioner.

Vid avfattningen av sitt förevarande förslag har beredningen ansett frågan om faderskapsbevisningen lämpligen icke böra såsom hittills få bero uteslutande på doktrin och rättspraxis. För rättssäkerhetens betryggande äro uttryckliga regler i ämnet av nöden. Med avseende å vad förut anförts angående den möjlighet av utredning, som härutinnan står till buds, bör därvid ej gärna kunna ifrågasättas annat än att såsom huvudregel fortfarande skall gälla, att svaranden anses såsom barnets fader, om han haft samlag med modern å konceptionstiden. Detta utesluter emellertid icke, att tillika i lagen upptagas bestämmelser, enligt vilka den sålunda uppställda presumptionen må kunna genom särskilda omständigheter hävas.

Vid övervägande av de spörsmål, som härutinnan kräva sin lösning, synes det till en början givet att, om barnet uppenbarligen icke kan hava avlats vid det samlag, svaranden under konceptionstiden haft med modern, han icke bör anses för barnets fader. Det åligger tydligen den man, som av sådan anledning vill bliva fritagen från faderskapet, att styrka den omständighet, på grund varav barnet icke kunnat avlas vid hans samlag med modern. Bland omständigheter, som i sådant syfte kunna åberopas, må anföras: att mannen vid tiden för samlaget var impotent, att modern redan före sitt umgänge med honom var havande eller att barnet företer rasegendomligheter, som med säkerhet visa, att fadern icke kan tillhöra den ifrågavarande mannens ras. Huruvida det kan styrkas, att preventiva medel använts på sådant sätt, att varje möjlighet av befruktning uteslutits, är en fråga, som det tillkommer domstolspraxis att med ledning av den medicinska sakkunskapen besvara. Skulle svaret bliva jakande och således bevisning rörande sistnämnda omständighet få

förekomma, måste i varje fall domstolen synnerligen kritiskt skärskåda denna bevisning.

Vida svårare är att avgöra, huruvida och i vilken mån betydelse skall tillerkännas omständigheter, som äro av beskaffenhet att göra svarandens faderskap tvivelaktigt, särskilt den omständigheten att modern under konceptionstiden haft samlag med flera. Vore det möjligt att med någorlunda säkerhet bedöma, huruvida större sannolikhet förefinnes för den enes eller den andres faderskap, skulle det kunna överlätas åt domstolen att på sådan grund välja mellan konkumbenterna. De medicinska myndigheterna hava emellertid förklarat sig anse, att under inga omständigheter hänsyn bör i lagstiftningen tagas till möjligheten att utröna vilken bland flera män, som under konceptionstiden haft samlag med modern, är att anse såsom fader till barnet. Vid sådant förhållande lär en dylik regel icke kunna upptagas.

Jämväl i det av lagberedningen den 22 december 1925 avgivna betänkandet med förslag till lag om arv m. m. har frågan om möjligheten att på medicinsk väg fastställa faderskap berörts. Beredningen yttrar sålunda i motiven till 3 kapitlet, vilket handlar om den arvsrätt, som tillkommer barn utom äktenskap, så ock om arvsrätt efter sådant barn, bland annat följande: *Lagberedningen 1925.*

Mot den, som haft samlag med modern under konceptionstiden, måste presumption om faderskap gälla i viss utsträckning. Härvid uppkommer emellertid frågan, vilken verkan som bör tillerkännas den omständigheten, att modern till barnet under konceptionstiden visas hava haft umgänge med mer än en man. Visserligen pågå för närvarande undersökningar, med vilka avses att fastställa, huruvida möjlighet föreligger att under vissa förhållanden på medicinsk väg i fråga om en eller flera av dem, som haft umgänge med modern under konceptionstiden (konkumbenterna), visa, att faderskap till barnet ej kan föreligga. Men de forskningar, som i förevarande hänseende bedrivits, synas ännu ej hava förts fram till en sådan punkt, att särskild hänsyn till dem för närvarande bör tagas i lagstiftningen. I den mån ett bestämt uttalande i berörda riktning i ett särskilt fall kan givas, föreligger redan enligt 26 § i lagen om barn utom äktenskap möjlighet till dess beaktande. Eljest måste, då umgänge med flera män ägt rum under konceptionstiden, det fortfarande i regel antagas, att i fråga om var och en av dem möjlighet föreligger, att han är fader till barnet.

I en inom andra kammaren vid 1927 års riksdag av herr Vennerström väckt *Motion 1927.* motion (nr 179) hemställdes, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till sådan ändring av gällande lag att faderskapsbevisning medelst blodundersökning erhöle en mera bestämd ställning i rättskipningens tjänst. Motionären framhöll härvid, bland annat:

Domstolen har ju rätt att föranstalta om blodundersökning men en part har ingen lagligt fixerad skyldighet att underkasta sig sådan. Det kan knappast anses tillfredsställande, att användningen av ett så viktigt bevismedel skall vara beroende av parternas goda eller dåliga vilja att ställa sig till förfogande. Det bör därför undersökas om icke parternas skyldighet att underkasta sig dylik undersökning kunde bliva i lag fastslagen. Vidare borde en part kunna få sin rätt att begära blodundersökning lagligt fastställd. Slutligen borde ett övervägande ske, huruvida icke blodprovets laga beviskraft kunde i lag fast-

ställas, något som ju dock kan ske även på prejudikatvägen. Man borde kunna förvänta att enbart vetenskapen om att faderskapsbevisning med blodundersökning är ett obligatoriskt rättsinstitut inverkar så, att en part berövas all lust att av själviska beräkningar framställa påtagligt falska påståenden.

Utskottet
1927.

Första lagutskottet, som lät inhämta yttrande över motionen från medicinalstyrelsen, anförde i utlåtande (nr 27) bland annat, att blodundersökningsmetoden icke ännu vore så vetenskapligt utredd, att det kunde anses lämpligt att i lagstiftningsväg taga hänsyn till densamma; och hemställde utskottet förty, att motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Riksdagen
1927.

Denna utskottets hemställan bifölls av riksdagen.

P. M. av E.
Wolff och
B. Lindber-
ger.

Beträffande den vetenskapliga forskningens nuvarande ståndpunkt å detta område tillåter sig utskottet hänvisa till en av professorn E. Wolff och medicine doktorn B. Lindberger — den förre rättskemist och föreståndare för statens rättskemiska laboratorium samt den senare assistent där — den 16 augusti 1928 avlåten promemoria angående blodundersökningar i faderskapsmål och deras bevisvärde. (Åberopad i det i Nytt Juridiskt Arkiv, avd. I, årgång 1930 sid. 218 o. f. refererade målet.)

I promemorian heter det:

»De blodundersökningar, som kunna hava betydelse för faderskapsbevisning, gälla iso-hämagglutinationen. Med hämagglutination förstås det fenomen, att röda blodkroppar sammanbakas (agglutineras), varvid oftast avses dess uppträdande vid beröring med blodserum från annan art eller annan individ. Sker detta vid sammanträffande av röda blodkroppar med serum härrörande från samma art, talar man om iso-hämagglutination (eller kortare iso-agglutination).

Iso-hämagglutinationen hos människan har under de 3 sista decennierna varit föremål för ett ingående studium. De iakttagelser, som därvid gjorts, hava lett till uppställandet av 4 s. k. blodgrupper. För att förklara olikheterna mellan dessa har man antagit, att de mänskliga röda blodkropparna kunna innehålla 2 olika substanser eller receptorer (även benämnda blodstrukturer eller agglutinogen), vilka man godtyckligt kallat A resp. B; mot dessa skulle i serum svara 2 s. k. agglutininer, benämnda α = anti-A, resp. β = anti-B, vilka genom sin inverkan på motsvarande receptorer åstadkomma hopklumpningen av de röda blodkropparna. De 4 blodgrupperna skilja sig från varandra därigenom att de röda blodkropparna antingen innehålla receptorn A eller B eller båda eller ock sakna båda slagen av receptorer. Röda blodkroppar, som innehålla receptorn A, agglutineras av alla sera, som innehålla agglutinin α ; röda blodkroppar, som innehålla receptorn B, agglutineras av alla sera, som innehålla agglutinin β ; röda blodkroppar, som icke innehålla någondera receptorn, agglutineras icke av något humant serum. Förekomsten av receptorn A eller B i en individs röda blodkroppar utesluter i allmänhet, att det mot denna receptor riktade agglutininet finnes i hans serum.

Om en individs röda blodkroppar innehålla enbart receptorn A, säges han, enligt det numera internationellt antagna beteckningssättet, tillhöra gruppen A; innehålla de enbart receptorn B, tillhör individen gruppen B; om de innehålla båda receptorerna, tillhör han gruppen AB; om båda receptorerna saknas, tillhör han gruppen 0. Genom massundersökningar, omfattande tusentals familjer,

har det bevisats, att de receptorer, som äro utmärkande för blodgrupperna, ärvas på ett fullkomligt lagbundet sätt. Innebörden av denna lagbundenhet har också i huvudsak blivit på ett obestridligt sätt klarlagd. Endast i avseende på en särskild fråga kunna ännu delade meningar råda, varom närmare här nedan.

Vad man med full visshet vet beträffande blodstrukturernas ärftlighet kan sammanfattas sålunda: Barnets blodbeskaffenhet beror på arvsanlag, som häröra dels från modern och dels från fadern. Receptorn A kan icke förekomma i barnets röda blodkroppar utan att den finnes hos åtminstone endera av föräldrarna. Detsamma gäller om receptorn B. Däremot kan receptorn A saknas i barnets röda blodkroppar, även om den finnes hos endera eller t. o. m. båda föräldrarna. Detsamma gäller om receptorn B. Detta förklaras därav att hos en person, vars röda blodkroppar innehålla receptorn A (resp. B), likväl kan finnas ett latent arvsanlag för frånvaron av A (resp. B). Förekomsten av receptorn A (resp. B) är nämligen enligt ärftlighetslärans terminologi en dominant (härskande) egenskap, frånvaron av en dylik receptor däremot en recessiv (vikande) egenskap. Omtvistat är ännu, om individer av grupp AB även kunna äga ett arvsanlag för frånvaron av A eller B.

Ur det ovan anförda kunna härledas följande regler: 1. Om båda föräldrarna tillhöra gruppen 0, måste barnet tillhöra gruppen 0. 2. Om båda föräldrarna tillhöra gruppen A eller den ena gruppen A och den andra gruppen 0, måste barnet tillhöra antingen gruppen A eller gruppen 0. 3. Om båda föräldrarna tillhöra gruppen B eller den ena gruppen B och den andra gruppen 0, måste barnet tillhöra antingen gruppen B eller gruppen 0. 4. Om den ena av föräldrarna tillhör gruppen A och den andra gruppen B, kan barnet tillhöra vilken blodgrupp som helst. 5. Om endera eller båda föräldrarna tillhöra gruppen AB, är det sannolikt, att barnet icke kan tillhöra gruppen 0; men härom kan man på vetenskapens nuvarande ståndpunkt ännu icke med tillräcklig visshet yttra sig.

När det gäller ett omtvistat faderskap kan man formulera huvudregeln på följande sätt: En persons faderskap till ett barn kan med visshet uteslutas i de fall, då i barnets röda blodkroppar förefinnes en receptor (A eller B), vilken saknas såväl i moderns som i den föregivne faderns röda blodkroppar. En dylik uteslutningsbevisning är endast möjlig i vissa fall, nämligen 1) om modern och den föregivne fadern tillhöra gruppen 0 men barnet tillhör annan blodgrupp; 2) om såväl modern som den föregivne fadern tillhöra gruppen A eller endera av dem gruppen A och den andra gruppen 0 men barnet tillhör gruppen B eller gruppen AB; 3) om såväl modern som den föregivne fadern tillhöra gruppen B eller endera av dem gruppen B och den andra gruppen 0 men barnet tillhör gruppen A eller gruppen AB.

Juridiskt sett synnerligen betydelsefull är frågan med vilken grad av visshet ett utlåtande över en dylik undersökning kan avgivas. Vid bedömandet av denna fråga måste man först och främst taga hänsyn till att de ifrågavarande ärftlighetslagarna härletts ur omfattande familjeundersökningar. Det är därför självklart, att bland de tusentals barn, undersökningarna omfattat, ett eller annat kan vara frukten av en utomäktenskaplig förbindelse. Något enstaka skenbart undantag från den fastställda lagbundenheten behöver därför icke bevisa, att faktiska undantag från dessa lagar förekomma.

Vidare måste man betänka, att en felaktig gruppbestämning, beroende på bristfällig teknik vid själva undersökningen, likaledes kan giva upphov till skenbara undantag från de angivna reglerna. Synnerligen belysande är i detta

avseende en av den tyske forskaren Schiff år 1927 offentliggjord sammanställning av olika familjeundersökningar. Under åren 1910—25 hade publicerats undersökningar omfattande 973 familjer med tillsammans 2,270 barn. Bland dessa undersökningar funnos en del, som uppenbarligen icke utförts med tillfredsställande teknik. I detta undersökningsmaterial funnos 30 barn = 1.32 %, som utgjorde skenbara undantag från ärftlighetslagarna. Under år 1926, då den använda tekniken gjort framsteg, hade publicerats undersökningar omfattande 885 familjer med tillsammans 2,093 barn; bland dessa fanns endast 1 (skenbart?) undantag = 0.05 %. Avvikelserna i undersökningsmaterialet från de uppställda ärftlighetslagarna falla såsom synes nästan helt och hållet på de tidigare publikationerna, bland vilka man a priori har att räkna med förekomst av sådana, beroende på en ofullständigt utprövad teknik, under det att de sista årens stora material, på ett undantag när, helt bekräftar antagandet av dessa blodkaraktärers lagbundna nedärvning. Härav framgår med full tydlighet, att de s. k. undantagen i övervägande flertalet fall bero på bristfällig teknik. De ytterst sällsynta undantag, som även med fullgod teknik kvarstå, torde sannolikt bero på illegitimitet hos barnen, en felkälla som aldrig kan med säkerhet uteslutas vid familjeundersökningar.

En möjlighet att göra sig oberoende av illegitimitet såsom felkälla vid prövning av arvets lagbundenhet har man, om man undersöker endast mödrar och barn samt därvid på ett stort material söker statistiskt utröna, om de olika kombinationerna av blodgrupper hos mödrar och barn förekomma i samma frekvens som ärftlighetslagarna fordra. En dylik statistisk undersökning omfattande 1,200 mödrar och lika många barn har också helt nyligen publicerats av Schiff. Den visar en utomordentligt god överensstämmelse mellan den faktiska och den beräknade frekvensen av gruppkombinationer, särskilt om man vid beräkningen utgår från den uppfattningen att en person tillhörande gruppen AB icke kan äga något arvsanlag för frånvaron av A eller B.

Av det anförda torde framgå, att slutsatserna av de ifrågavarande undersökningarna kunna dragas med en utomordentligt hög grad av visshet, under förutsättning att undersökningarna utförts på ett tillfredsställande sätt. Någon absolut visshet står det aldrig i mänsklig makt att nå, allra minst i fråga om biologiska resp. medicinska undersökningar.

Men om man besinnar med vilka möjligheter till misstag andra medicinska undersökningar äro behäftade, exempelvis undersökningar rörande sinnesbeskaffenhet, alkoholpåverkan, följder av olycksfall eller våld, överförande av smitta, och hur föga denna kunskapsteoretiska ofullständighet kommer till synes i utlåtanden av läkare eller högre medicinska myndigheter, så måste man komma till den slutsatsen, att undersökningar rörande blodgruppsbestämningar i faderskapsmål, baserade som de äro på ojämförligt mycket säkrare grund, tillåta minst lika kategorisk formulering i utlåtandena. Det måste därför i tillämpliga fall vara fullt berättigat att giva ett utlåtande formen: 'att N. N. icke kan vara fader till barnet' eller 'att N. N:s faderskap till barnet på biologiska grunder kan uteslutas'.

I ett å medicinska fakultetens i Lund vägnar till medicinalstyrelsen d. 4 okt. 1927 avgivet utlåtande hava också professorerna J. Forssman och E. Sjövall i huvudsak ställt sig på denna ståndpunkt. De hava dock velat göra en skillnad mellan å ena sidan de fall, där modern och den föregivne fadern båda tillhöra gruppen A eller båda gruppen B men hos barnet finnes en receptor av motsatt slag, och å andra sidan de fall, där endera eller båda föräldrarna tillhöra gruppen O men hos barnet finnes en receptor, som saknas både hos modern och

den föregivne fadern. I den förra gruppen av fall anse de en kategorisk utslutning av faderskapet berättigad; i den senare gruppen av fall förorda de en försiktigare formulering ('att N. N. med stor sannolikhet icke är fader till barnet'). De framhålla visserligen själva, att ingen principiell skillnad finnes mellan dessa kategorier av fall, men basera det försiktigare utlåtandet i den senare gruppen av fall därpå att (de skenbara) undantagen just anträffas i sådana fall, där endera av föräldrarna tillhört gruppen O. Härtill kan emellertid anmärkas, att det i flertalet av dessa fall, såsom framgår av de nyare undersökningarna, måste hava varit fråga om felbestämningar, där en måhända svagt utvecklad receptor A eller B förbisetts, varför felaktigt O-gruppen diagnosticerats. Det är självfallet, att dylika misstag skola vara mycket mera sällsynta i den kategori av fall, där båda föräldrarna tillhöra gruppen A eller båda gruppen B; ett likartat misstag skulle där endast kunna begås, om endera av föräldrarna i själva verket tillhört gruppen AB, vilken är den mest sällsynta av alla blodgrupperna. Dessutom har ju en förbättrad teknik redan praktiskt taget bragt 'undantagen' att försvinna.

Vi anse således, att det numera icke finnes grundad anledning att göra en dylik skillnad mellan 2 kategorier av fall utan att man med den stora erfarenhet, som numera vunnits på detta område, i alla de fall, där barnets röda blodkroppar innehålla en receptor (A eller B), som icke finnes vare sig i moderns eller den föregivne faderns röda blodkroppar, är berättigad att påstå, att den sistnämnde icke kan vara fader till barnet.

Då enligt det lagrum, som skall tillämpas i dessa fall, den, som haft samlag med barnets moder under konceptionstiden, skall betraktas såsom fader till barnet, 'där ej uppenbart är, att barnet ej avlats vid det samlag', kan ett utlåtande, som blott talar om större eller mindre sannolikhet för att vederbörande icke är fader till barnet, knappast av domstol läggas till grund för ett friande utslag. Detta kan och bör däremot bliva fallet, om ett utlåtande baserat på en dylik blodundersökning, såsom vi anse fullt berättigat, göres mer kategoriskt, exempelvis med slutomdömet: 'att N. N. icke kan vara fader till barnet' eller 'att N. N:s faderskap till barnet på biologiska grunder kan uteslutas'.

I lagberedningens motivering till det ovan nämnda lagrummet anföres såsom exempel på förhållanden, vilka kunna göra det 'uppenbart' att samlaget i fråga icke varit det befruktande, bl. a. just den eventualiteten, att barnet företer 'sådana rasegendomligheter som med säkerhet visa, att fadern icke kan tillhöra den ifrågavarande mannens ras'. Även i dylika fall är det arvs-karaktärernas uppträdande eller uteblivande som läggas till grund för ett friande utslag. Fullt jämförliga med dessa 'rasegendomligheter' och därtill ur bevisningssynpunkt värdefullare, då de rent objektivt kunna registreras, äro undersökningar över blodets iso-agglutinatoriska förhållande. Ett frikännande på grundval av en dylik blodundersökning är således i full överensstämmelse med lagens såväl anda som bokstav.»

I rättspraxis har numera blodundersökning tillerkänts vitsord i faderskaps- *Högsta dom-*
mål. I förut omnämnda, i Nytt Juridiskt Arkiv, avd. I årgång 1930 sid. *stolens ut-*
218 o. f., refererade mål angående fastställande av faderskap har sålunda högsta *slag den*
26 mars 1930.
domstolen genom utslag den 26 mars 1930 med hänsyn till resultat av verkställd blodundersökning funnit uppenbart, att barnet ej avlats vid samlag mellan parterna, och förty förklarar kvinnans talan icke kunna bifallas.

Utlåtanden
över motio-
nen.

Utskottet har, i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver, begärt utlåtande över motionen av medicinalstyrelsen. Dennas utlåtande jämte av styrelsen infortrade utlåtanden från medlemmarna av styrelsens vetenskapliga råd, professorerna G. Hedrén och E. Sjövall samt förenämnde Wolff, finnas fogade såsom bilagor till detta utskottets utlåtande (*bilagorna I—IV*).

Utskottet.

Såsom framgår av ovan intagna redogörelse samt de till utskottet inkomna utlåtandena har blodundersökningsmetoden numera blivit så vetenskapligt utredd, att dess resultat i många fall måste anses fullt säkra. I sådana fall förefinnes, såsom framgår av högsta domstolens ovan anmärkta utslag, icke hinder för domstolarna att låta blodundersökningens resultat bliva avgörande.

Företagandet av blodundersökning är emellertid enligt gällande rätt beroende på parternas goda vilja. Då blodundersökning aldrig kan leda till det positiva resultatet, att den av kvinnan utpekade mannen är fader till barnet, utan endast — i vissa fall — därtill, att denne man *icke är* fader till barnet, har kvinnan i mål om faderskap till barn utom äktenskap icke något direkt intresse av att blodundersökning verkställles. Det kan därför i sådana mål inträffa, att kvinnan vägrar att underkasta sig och barnet blodundersökning. Har mannen bestritt samlag under konceptionstiden och uppstår på grund därav fråga om edgång i målet, kan visserligen kvinnan genom en sådan vägran riskera, att domstolens tilltro till henne minskas och att mannen fördenskull anförtros eden. För någon annan påföljd lär hon emellertid icke genom sin vägran utsätta sig. Och har kvinnan anförtrotts ed och avlagt denna eller har det av mannen medgivits eller eljest blivit utrett, att samlag ägt rum under konceptionstiden, synes kvinnan med avseende å målets utgång icke hava något att riskera genom en vägran att underkasta sig och barnet blodundersökning. Mannen måste i sådant fall i regel förklaras såsom fader, under det att han, därest kvinnan medgiver blodundersökning, har en möjlighet att därigenom bevisa, att han icke är fader. En dylik ordning kan, såsom ock i de till utskottet inkomna utlåtandena framhållits, icke anses tillfredsställande. Enligt utskottets mening bör därför undersökas, om icke möjlighet bör beredas domstolarna att stadga någon påföljd för part, som vägrar att medverka till blodundersökning. På sättet för lösningen av denna fråga anser sig utskottet nu icke böra ingå, utan torde detta få ankomma på en närmare utredning. Vid en sådan utredning bör tydligen även frågan om kostnaden för blodundersökningen tagas under överbärande. Då det måste betecknas såsom ett viktigt samhällsintresse, att i förevarande slag av mål utredningen blir så fullständig som möjligt, bör enligt utskottets mening i görligaste mån tillses, att kostnaden för en blodundersökning icke lägger hinder i vägen för dess företagande.

Av en blivande utredning lär jämväl få bero, huruvida de lagstiftningsåtgärder i angivet syfte, som beträffande mål om barn utom äktenskap kunna finnas lämpliga, böra få avseende jämväl å de — jämförelsevis sällsynta — mål, vilka äro att bedöma jämlikt lagen om äktenskaplig börd.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte snarast företaga utredning angående möjlighet för domstol att stadga påföljd för parts vägran av blodundersökning i mål angående faderskap ävensom för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan giva anledning.

Stockholm den 24 mars 1931.

På första lagutskottets vägnar:

A. ÅKERMAN.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Åkerman*, *Klefbeck**, *Larson* i *Lerdala**, *Anderson* i *Hägelåkra*, *Norling**, *Julin* och *Nordborg*;

från andra kammaren: herrar *Björkman*, *Olsson* i *Rimforsa*, *Johansson* i *Brånalt*, *Sjögren* och *Johanson* i *Huskvarna*, fröken *Wellin* samt herrar *Olsson* i *Mellerud* och *Sjöström*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

*Bilaga I.**Till riksdagens första lagutskott.*

Genom beslut den 13 februari 1931 har Kungl. Maj:t anbefallt medicinalstyrelsen att skyndsamt avgiva och till Eder överlämna utlåtande över en inom riksdagens andra kammare väckt motion, nr 188, angående blodundersökning vid mål rörande faderskap, ävensom att till chefen för justitiedepartementet ingiva avskrift därav.

I nämnda motion har ledamoten av riksdagens andra kammare Nils Flyg under framhållande av att det förefaller som om beredandet av en fast och berättigad plats för blodprovsundersökningen i lagstiftningen på nämnda område skulle vara motiverad ur såväl praktisk som rent vetenskaplig synpunkt, hemställt att riksdagen måtte besluta hemställa hos regeringen om sakkunnig utredning och förslag till sådan ändring av gällande lag, att blodprov vid fastställande av faderskap finge en preciserad, berättigad och tillfredsställande ställning i rättskipningens tjänst.

Motionen har varit överlämnad till medlemmarna av vetenskapliga rådet professorerna G. Hedrén och E. Sjövall samt till föreståndaren för Statens rättskemiska laboratorium professor E. Wolff för utredning och hava dessa professorer var för sig avgivit utlåtanden i ärendet, av vilka utlåtanden bestyrkta avskrifter här överlämnas.

Under hänvisning till vad i berörda utlåtanden anförts och föreslagits får medicinalstyrelsen härmed äran för sin del tillstyrka den av motionären föreslagna hemställan om anordnandet av sakkunnig utredning i det av motionären angivna syftet.

I handläggningen av detta ärende hava, förutom undertecknade, deltagit medicinalrådet M. Herrlin samt byråchefen F. von Dardel.

Stockholm den 7 mars 1931.

NILS HELLSTRÖM.

John Byttner.

A. E. Bastman.

*Bilaga II.***P. M.***Till kungl. medicinalstyrelsen.*

Anmodad avgiva yttrande i anledning av remiss från riksdagens första lagutskott rörande inom riksdagen väckt motion om blodundersökning i mål rörande faderskap får jag vördsamt i korthet anföra följande.

Genom blodgruppsbestämning kan faderskap aldrig fastställas men väl faderskap uteslutas. Blodgruppsbestämningens negativa karaktär i bevishänseende inskränker sålunda visserligen kvantitativt dess praktiska betydelse men ej dess bevisvärde. Blodgruppsbestämning vid tvistemål rörande faderskap är därför att anse såsom ett synnerligen betydelsefullt framsteg på ett rättsområde, där man hittills måst i bevishänseende åtnöja sig med uteslutande möjligheter. Så länge emellertid en blodgruppsbestämning vid nu ifrågasatt rättsfall är beroende av parternas goda vilja, kan dock densamma ej komma till användning i önskvärd utsträckning. Faderskapsfastställande i rättsliga tvistemål gagnar dock ej blott enskilda intressen utan är jämväl ett samhälleligt intresse av den betydelse, att möjlighet att tvångsälägga parterna att underkasta sig blodgruppsbestämning måste anses önskvärd. En utredning av hithörande rättsfrågor synes därför böra vinna tillstyrkan.

Det synes mig likväl böra tagas i övervägande, huruvida icke nu ifrågasatta utredning beträffande gällande lagstiftning rörande fastställande av faderskap borde utsträckas att omfatta hela frågan om faderskapsfastställande i mål angående faderskap. Nuvarande bestämmelser angående faderskapsfastställande i rättsliga tvistemål har lagstiftaren uppenbarligen grundat på den uppfattningen, att blotta möjligheten av ett faderskap låter sig under alla förhållanden fastställas. Men detta är ingalunda fallet. På grund av brister i vårt biologiska vetande angående förhållandet mellan ett barns mognadsgrad och utveckling vid födelsen och havandeskapstidens längd blir den åsyftade objektiva möjligheten ej sällan i själva verket endast ett mer eller mindre osäkert ej objektivt grundat antagande.

Stockholm den 2 mars 1931.

GUNNAR HEDRÉN.

Professor i rätts- och statsmedicin.

Bilaga III.

P. M.

Sedan medicinalstyrelsen anmodats att avgiva utlåtande över en inom riksdagens andra kammare väckt motion, nr 188, angående blodundersökning vid mål rörande faderskap, har medicinalstyrelsen kallat mig att deltaga i utredningen av detta ärende. På grund härav kan jag härmed vördsamt anföra följande.

Ifrågavarande motion utgör ett återupptagande av en motion vid 1927 års riksdag, i vilken hemställdes om ändring av gällande lag om faderskapsbevisning i sådant syfte, att blodundersökning skulle erhålla ett större berättigande vid dylika rättstvisters avgörande, men vilken motion ej föranledde någon riksdagens åtgärd. Motionären vid 1931 års riksdag giver ett kort referat av ett bekant rättsfall, i vilket högsta domstolen på grundval av verkställd blodgruppsbestämning och medicinalstyrelsens i målet avgivna utlåtande fann det vara uppenbart, att — — — son ej avlats mellan henne och — — —. Motionären hänvisar ytterligare till uttalanden om blodgruppsbestämningarnas värde, som nyligen gjorts av professorerna Hedrén och Landsteiner. Med stöd härav gör motionären gällande, att åsikten att de vetenskapliga forskningarna på området ännu ej nått ett sådant stadium att blodprovs införande i lagstiftningen kunde vetenskapligt motiveras numera synes sakna berättigande.

Motionären förbinder de sålunda antydda vetenskapliga framstegen med det praktiska önskemålet att i de ifrågavarande rättstvisterna erhålla säker faderskapsbevisning. »Om bestämmelse om blodprov i faderskapsbevisning infördes, skulle detta förvisso komma att utgöra en viss garanti, dels för att kvinnan ej utpekar annan man än den som är fader samt dels för att mannen ej söker neka till ett faderskap, som han är medveten om. Även i fall, där ovisshet råder, måste blodprov, som härvidlag är det tillförlitligaste medlet såsom utslutningsbevis, bidra till att öka trygghetskänslan hos såväl parter som rättens ledamöter.» Och motionären finner, att »knappast någon av parterna i ett mål rörande faderskap kan hava något att invända mot att blodprov står till vederbörandes förfogande, om någon av parterna, då enighet ej kan vinnas på annat sätt, påyrkar sådan undersökning».

Från dessa utgångspunkter kommer motionären fram till kravet på laglig rätt för part i faderskapsmål att få begärd blodundersökning beviljad. Vetskapen om dylik rätt »skulle otvivelaktigt få den påföljden, att klarhet skulle vinnas i många trassliga rättegångar, där uppgift står emot uppgift». Och motionären hemställer på grund härav, »att riksdagen måtte besluta hemställa hos regeringen om sakkunnig utredning och förslag till sådan ändring av gällande lag, att blodprov vid fastställande av faderskap får en preciserad, berättigad och tillfredsställande ställning i rättsskipningens tjänst».

Motionen kan sålunda till sin argumentering uppdelas i tre punkter: 1) blodgruppsbestämningens vetenskapligt dokumenterade beviskraft; 2) önskvärdheten att i så stor omfattning som möjligt införa denna bestämning för faderskapsbevisning i rättstvister; 3) behovet att som medel för vinnande av detta

syfte erhålla laglig rätt för part att få begärd bestämning utförd. Jag uppehåller mig i det följande vid dessa punkter i tur och ordning.

Beträffande *blodgruppsbestämningens vetenskapliga värde* kan närmast framhållas, att, sedan forskningen i större omfattning gripit sig an med detta problem, densamma snabbt fört fram till vissa, fullt säkra resultat. På grund härav ansågo sig professor J. Forssman och undertecknad redan år 1927 kunna i skrivelse till medicinalstyrelsen giva uttryck åt uppfattningen, »att vid förbindelser A-A endast A- och O-barn kunna uppstå och att därför, om en A-kvinna föder ett B-barn eller AB-barn och anklagar en man, som visar sig tillhöra blodgruppen A, man med absolut visshet kan fastslå, att denne ej kan vara barnets fader; likaså om en B-kvinna föder ett A- eller ett AB-barn med absolut visshet ej en man med blodgruppen B kan vara dess fader». Följande år kunde vi i förening med professor E. Essen-Möller, på uppdrag av medicinska fakulteten i Lund, avgiva följande, kompletterande utlåtande: »Efter den tiden ha emellertid stora undersökningsserier tillkommit, som visat, att även O-gruppen ej genom uppklyvning kan ge upphov till A eller AB, och vid sådant förhållande anse även vi i likhet med professor Wolff, att O-gruppen vid faderskapsbevisning kan intaga samma ställning som A och B.» Det fortsatta vetenskapliga studiet av blodgrupperna har med allt eftertryck bekräftat de anförda yttrandenas riktighet. Speciellt kan härvid betonas att det aldrig kunnat bevisas, att sjukdom, röntgenbestrålning, behandling med olika medikament eller elektricitet eller annan yttre eller inre påverkan förmått ändra blodgruppstypen hos en person; tidigare uppgifter härom kunna utan undantag anses bero på otillfredsställande tekniskt utförande av bestämningen.

Givetvis är tillbörlig vetenskaplig och teknisk förtrogenhet med dessa undersökningar en grundläggande fordran på den, som utför dem. I nyssnämnda skrivelse från medicinska fakulteten i Lund är detta uttryckt genom särskilt betonande av »förutsättningen, att utförandet av ifrågavarande undersökningar endast anförtros åt sådana personer, vilka äga tillbörlig yrkesskicklighet för detta uppdrag, en fordran, som ännu kraftigare än tidigare måste hävdas efter upptäckten av det s. k. Thomsenska fenomenet, varigenom felaktiga slutsatser lätt kunna komma till stånd. Ju större beviskraft in foro, man kommer att tillmäta resultatet av dessa undersökningar, dess angelägnare bör det vara att på angivet sätt garantera undersökningarnas sakkunniga utförande». Det, som här framhållits, motsvaras av en i olika länder iakttagbar strävan att centralisera dessa undersökningar. I Sverige har detta skett genom medicinalstyrelsens cirkulärskrivelse till domhavandena m. fl. den 12 juni 1929.

Med sådan organisation kan inom ovan angivna gränser vetenskapligt pålitliga och för faderskapsbevisning fullt säkra bestämningar erhållas. Den stora betydelsen härav förringas icke däri genom, att vissa spörsmål på ifrågavarande område ännu icke kunna med fullt bestämdhet sägas hava nått sin vetenskapliga lösning. Ett dylikt spörsmål beröres i medicinska fakultetens i Lund förutnämnda skrivelse, nämligen beträffande nedärvningsgången för AB-gruppen. Fakultetens uppfattning härutinnan sammanfaller med den, åt vilken professor Wolff givit uttryck vid handläggningen i medicinalstyrelsen av ärendet diarie-nr 2812/1930; han skriver: »Det torde numera få anses bevisat, att 2 föräldrar, av vilka den ena tillhör AB-gruppen, icke kunna sammanavla ett barn av O-gruppen. Emellertid finnas ett par fall beskrivna, som skenbart utgöra undantag från nämnda regel. Ehuru det är sannolikt, att ifråga om dessa ett misstag av något slag föreligger, äro fallen dock icke nöjaktigt klarlagda.»

Även kan här nämnas de pågående vetenskapliga arbetena att ur A-gruppen utdifferenciera en A- och en A₁-typ, liksom arbetena att genom särskilda anti-

sera ytterligare diagnosticera olika individuella blodkroppsegenskaper. Denna forskning bär närmast karaktären av en fortsatt utbyggnad av kännedomen om och tolkningen av denna märkliga, individuella egenart, med möjlighet att framdeles kunna lägga nya, praktiskt användbara bestämningar till de redan nu säkerställda.

Det, som härvid redan uppnåtts, kan emellertid utan tvekan betraktas som tillräcklig grund för *önskan att i så stor utsträckning som möjligt införa dessa bestämningar för faderskapsbevisning i rättstvister*. Som uttryck för de juridiska myndigheternas intresse för denna sak kan nämnas, att justitieministeriet i Würtemberg redan 1926 i särskilt cirkulär betonade möjligheten att genom blodgruppsbestämning utesluta faderskap. Samma påpekande gjordes 1927 av förbundsministeriet för justitieärenden i Österrike, och 1928 betonade justitieministeriet i fristaten Sachsen den ständigt växande betydelsen av blodgruppsbestämning i civilrättsliga och straffrättsliga ärenden. Ungefär samtidigt med det i motionen omnämnda prejudicerande utslaget från högsta domstolen i Sverige avgavs enahanda utslag även i Danmark.

Omfattande sammanställningar av blodgruppsbestämningar i paternitetsärenden belysa likaledes betydelsen in foro av dessa undersökningar; möjligheten att på denna väg utesluta faderskap har i medeltal visat sig vara förhållandevis nära 8 %. Givetvis växlar denna siffra i olika undersökningsserier, bl. a. beroende på den olika graden av mödrarnas sanningsenlighet vid utpekande av barnafader. Från Sverige har professor Wolff nyligen framlagt resultatet av sina undersökningar i 268 rättsfall (därav åtta med 2 och ett med 3 som fader utpekade män). Härvid kunde 17, eventuellt 19 män fritagas från möjlighet att vara fader till ifrågavarande barn. Utan tvivel kan det sålunda vara befogat att framhålla, att blodgruppsbestämningen kan bidra till att öka trygghetskänslan vid dessa domstolsförhandlingar. Värdet — om än begränsat till vissa fall — framträder så mycket tydligare, som övriga biologiska metoder för uteslutande av faderskap äro, fränsett enstaka, särskilt gynnsamma undantagsfall, mindre säkra.

De bestämningar, som hittills företagits, hava tillkommit genom frivilligt medgivande från parterna. Hur ofta en vägran förekommit, torde undandraga sig säkert omdöme. Att sådant inträffat är däremot väl känt; såväl ovillighet i sak som motvilja eller oförmåga att bestrida de med undersökningen förenade kostnaderna hava härvid spelat in. Härmed aktualiserar sig den i motionen framhållna önskan om *laglig rätt för part att få begärd bestämning utförd*. Härom kan ytterligare följande anföras. Den för undersökningen erforderliga blodmängden erhålles, när det lilla ingreppet utföres av läkare, utan olägenhet för personen i fråga. Naturligen synes detta ingrepp vara att jämföra med likartade helt ofarliga, diagnostiska ingrepp på sjuka. I sådant fall sker ingreppet i sjukvårdens tjänst, här i rättssäkerhetens. I båda fallen företages ingreppet med den klara indikationen, att det behöves för utförandet av vetenskapligt tillräckligt provade och praktiskt värdefulla undersökningar. Nyttan för den enskilde patienten i det ena fallet, samhällsnyttan i det andra bildar den tillbörliga motiveringen för ingreppet. Med den vikt, som blodgruppsbestämningen numera äger, synes det vara ett tydligt samhällsintresse, att denna bestämning genom erforderliga åtgärder från statsmakternas sida erhåller en preciserad och tillbörlig ställning i rättsskipningen tjänst.

Lund den 23 februari 1931.

EINAR SJÖVALL.

Bilaga IV.

Genom remiss den 24 dennes har kungl. medicinalstyrelsen infordrat yttrande från undertecknad över en av herr Flyg i andra kammaren väckt motion »om beredande åt blodprov vid fastställande av faderskap av en preciserad, berättigad och tillfredsställande ställning i rättsskipningens tjänst», och får jag med anledning härav vördsamt anföra följande.

Min uppfattning angående den vetenskapliga tillförlitligheten och bevisvärdet av de i motionen åsyftade blodgruppsundersökningarna har jag framlagt i skriftelse till kungl. medicinalstyrelsen den 22 augusti 1928 och senare bland annat i en uppsats i Svensk Juristtidning, häfte 4, 1929. Det torde vara överflödigt att upprepa, vad jag där anfört, och jag vill i detta avseende endast tillägga, att såväl de vetenskapliga forskningsresultat, vilka sedan dess vunnits, som ock de praktiska erfarenheter, som samlats, varit ägnade att ytterligare styrka uppfattningen om dessa undersökningar såsom »det värdefullaste objektiva bevismedel, som finns att tillgå i faderskapsfrågor».

En olägenhet med blodgruppsundersökningarna är som bekant, att de även vid falskeligen uppgivet faderskap endast i ett relativt fåtal fall möjliggöra en uteslutningsbevisning. Det förtjänar därför att påpekas, att genom nobelpristagaren Landsteiners upptäckt av de nya faktorerna M och N och påvisandet av dessas ärftlighet efter bestämda lagar uteslutningsmöjligheterna i dessa fall torde komma att ökas ungefär till det dubbla. Undersökningarna av dessa faktorer äro visserligen ganska komplicerade och ärftlighetsgången ännu icke till fullo utredd, varför man icke redan nu kan rättsmedicinskt tillämpa de nya rönen, men det är dock endast en tidsfråga, när så kan bliva fallet.

Huruvida även uppdelningen av A-gruppen (och därmed också AB-gruppen) i 2 s. k. subgrupper kan ytterligare utvidga möjligheterna för en uteslutningsbevisning, därom är det måhända ännu för tidigt att yttra sig.

Beträffande den rättsliga ställningen av blodgruppsundersökningen i faderskapsbevisningens tjänst, så framgår det av det i motionen omtalade prejudikatet från högsta domstolen, att domstolarna med nuvarande lagstiftning ha möjlighet att låta blodundersökningens resultat vara avgörande för domslutet. Det torde icke vara önskvärt att på något vis binda domstolarnas fria prövningsrätt beträffande resultatet av dylika undersökningar, lika litet som i fråga om andra undersökningar eller utlåtanden av sakkunniga.

Däremot kan det vara ett praktiskt önskemål, att icke ena parten genom vägran att underkasta sig blodundersökning förhindrar den objektiva utredningen i målet. Man skulle därför kunna tänka sig en lagbestämmelse om skyldighet för part i faderskapsmål att underkasta sig blodundersökning, antingen på motpartens begäran eller eventuellt endast efter beslut av domstolen. Skulle en dylik bestämmelse icke anses genomförbar, så borde åtminstone stadgas, att edgång icke kan anförtros åt part, som vägrat att underkasta sig blodundersökning.

Ett ståndpunkttagande till spörsmålet om särskilda lagbestämmelser i berörda hänseende tillkommer dock närmast den juridiska sakkunskapen, varför den i motionen begärda sakkunniga utredningen livligt kan förordas.

Stockholm och statens rättskemiska laboratorium den 28 februari 1931.

ERIK WOLFF.